

Попов В.Ж.
zhanovich55@gmail.com
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри соціології
факультету управління персоналом, соціології та психології
КНЕУ імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ЗВИЧАЙНІ ПОЧУТТЯ У НЕЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ (ПОВСЯКДЕННЕ СПІЛКУВАННЯ МЕШКАНЦІВ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ У 1919 р.)

Важливим елементом повсякденної реальності в період революції та громадянської війни 1918-1920 рр. біли суспільні настрої, які відбивалися, серед іншого, на міжособистісному спілкуванні. Глибокі соціальні зміни в цей період призвели до серйозних наслідків для суспільної свідомості. Криза позначилася і на стосунках між чоловіками та жінками. З одного боку, були відкинуті норми старої моралі, з іншого – романтичні почуття зберігали важливість для пересічних городян, які сподівалися знайти нове, або відновити та зберегти колишнє кохання.

Городяни шукали порятунку від жахів навколишнього життя у сім'ї, чекали підтримки з боку близьких людей. Основним каналом міжособистісної комунікації, крім безпосереднього спілкування, було листування. Його зміст мав переважно експресивний характер, і був розрахований на емоційний вплив на почуття респондентів.

У приватному листі квітня 1919 р. дружини до чоловіка, що опинився за кордоном, у кожному рядку – глухий відчай: «Я з дітьми багато пережила» [2, 15]. «Життя важке, холодне, голодне». До того ж одна з родичок із сім'єю залишилася без житла після пожежі, і поселилася у неї [2, 15 зв.].

Нещасна жінка мріяла хоча б про постійне листування, як єдиний спосіб спілкування з близькою людиною: «Невдовзі після Різдва отримала листа через Петра, але він був давнім, так що знову я не могла розмовляти з тобою». Жінка

не втрачала надії докликатися до чоловіка: «Коли все це скінчиться, діти ростуть, турбот багато, а я одна й одна». І знову вона згадувала про дітей, щоб вплинути на адресата: «Отримала листа від Н.С., він багато сказав про тебе. Невже це правда? Якщо так, то чому ти не скажеш це відкрито? Поки я ще не вірю, і чекаю на твоє слово. Невже ти залишив своїх дітей?» [2, 16].

Авторці іншого приватного листа, написаного у лютому 1919 р. у Києві, з почуттями пощастило більше. Жінка писала родичу про свою подорож до Данії, про зустріч з батьками, які «живуть самотньо, але ситно, обидва добре виглядають» [2, 11]. Під час цієї поїздки жінка зустрілася зі своїм чоловіком, про що з гордістю згадала у листі: «Я дуже, дуже задоволена. І ми ще кохаємо один одного» [2, 11]. Особисте щастя допомагало спокійно сприймати небезпечну буденність. До знайомих жінки увірвалися грабіжники, побили хазяйку та її дочку, але «не знайшли діамантів». Тим не менш, «живемо чудово, автомобіль та коні» [2, 11 зв.].

Зворотного зв'язку, на який розраховували автори листів, не відбулося. Ці листи не дійшли до своїх адресатів. Кур'єр іспанського консульства, що віз у червні 1919 р. пошту за кордон, був затриманий під час його перетину, і весь його багаж був конфіскований більшовиками.

Не дивлячись на нескінченні небезпеки, брак найнеобхіднішого, туманне майбутнє, а можливо, саме тому, самотні люди мріяли про кохання і продовжували шукати супутника життя. Тим більше, самотність була прикметою часу, сім'ї розпадалися, жінки втрачали чоловіків у результаті бойових дій. Одним зі способів улаштування особистого життя залишалися, як і раніше, шлюбні оголошення. Це був пошук «єдиного» через звернення до всіх. Для досягнення мети автори намагалися певним чином «закодувати» свої повідомлення, щоб вразити «того самого» читача.

Ось декілька приватних оголошень із газети «Голос сім'ї», так би мовити, пряма мова з листопада 1919 року. Вони мало чим відрізняються від сьогоднішніх закликів такого роду. Їхній текст занурював читачів у спогади про колишнє життя, можливо, відігравав роль психологічного наркотику.

Самотня пані середніх років кликала пана, якому не менше 35 років, за його бажанням, боротися разом із нею «з кошмарним життям». Кокетлива панночка не приховувала, що вона «примхлива» і «норовиста». Вона хотіла «затишку, тепла і любові», але любові, обов'язково освяченої шлюбом. Їй був потрібен інтелігент, який би не злякався «розпещеної панночки».

«Самотній художник» сумував без «ласкавої, милої, чарівної» дівчини. Він просив відгукнутися «красунь» і «чарівниць», та дещо самовпевнено гарантував «прекрасні дні». Молода, матеріально забезпечена вдова 36 років втомилася наодинці «боротися з життєвими знегодами». Вона чекала зустрічі з «інтелігентним паном», який створив би «тихе сімейне життя».

Дівчині на ім'я Єва голос життя владно говорив про молодість, про щастя, але оточували її лише «пустака, нудьга та холод». Молодик шукав симпатичну, добру дівчину-друга й виправдовувався тим, що життя без близької, люблячої істоти, без жіночої ласки і теплового слова так само «сумне, холодне і непроглядне», як темна зимова ніч. Дівчина на ім'я Тата вірила, не дивлячись ні на що, у можливість «нового, радісного життя», і прагнула забути «морок і жах пережитих днів» [1].

На жаль, ці інтимні сигнали навряд чи дійшли до гіпотетичних адресатів, бо за лічені дні у Києві знову змінилася влада, яка викликала чергову хвилю масової еміграції. Втім, незважаючи на політичні, економічні, соціальні потрясіння, звичайні людські почуття зберігали своє значення, як майже єдиний якір у бурхливому житті, можливість отримати хоч уявний спокій у затишному світі сімейного кола.

Використана література:

1. Голос семьи. Еженедельная газета, посвященная вопросам семьи и брака. 24 ноября 1919 г. № 2.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. Р-2. Оп. 1. Спр. 343. 59 арк.